

'szág ujjaszületésében

nben elkövetett nagy igazságtalanságokat

a barátságának érzése az, ami ezt velem mondatja. *En Magyarország ujjaépítését Európa egyik legfontosabb és legszükségesebb alkotórészének tekintem. Magyarországnak elmellőzhetetlenül jelentős feladata van az egész kontinens életében és éppen ezért kell mindenkifölött jót tenni azokat a nagy igazságtalanságokat, amelyeket vele szemben elkövettek.*

Szívesen tartanék előadást Budapesten a Cobden-Clubban. Ugyde utam ma olyan politikai következtetésekre és olyan jogosulatlan aggodalmakra adhatna okot, hogy most — legnagyobb sajnálatomra, — le kell mondanom erről a tervről.

Remélem azonban, hogy a közel jövőben ezt megvalósíthatom.

Nem tudom, hogy a magyar sajtó figyelemmel kíséri-e azt a nagy vitát, amely az amerikai szenátusban folyt le az európai helyzetről.

Ez azért nagyon jelentős, mert egész Európa nem épülhet gyorsan ujja az Amerikai Egyesült-Államok hatásos és egyenes közbelépése nélkül.

Ma már mindkét párt leaderjei világosan és kifejezetten kijelentették, hogy az én fölfogómat vallják és hogy csatlakoznak az én programomhoz, s hogy nem adnak új hiteleket a szövetséges országoknak, ha folytatják az erőszak politikáját, sőt ebben az esetben erősen követelik a régi adósságok kifizetését. Ez a tény nagyon jelentős és úgy hat, mint egy örvendetes figyelmeztető szó.

Az ön őszinte tisztelője

Nitti.

Az Egyesült-Államok fölfogása az európai kérdésben valóban teljesen Nitti ismeretes elmélete alapján épült föl és az amerikai szenátus vitájának ismertetése alkalmából már a *Világ* is rámutatott arra, hogy az Egyesült-Államok nem hívei és nem támogatói továbbra az imperialista európai államok politikájának. Ebben a tekintetben is szemközt áll Nitti Mussolini-val, aki ma az olasz imperialista gondolatot akarja érvényesíteni — *Magyarország ellen is, amikor a jóvátétel kérdésében szélsőséges álláspontot foglal el.*

Hetvenezer koronával uri szegényeket kerestem

(A *Világ* tudósítójától.) Hát keresni kell a szegény embert? Hát nem vonaglik felénk lépten-nyomon az inség: gondokba sápadt homlokok redőiből, fakóra tört szemekből, fájdalmasra biggyedt ajkáról? Vigasság utjában nem csetlik-botlik riogató árnyként az élettől viaskodó Ember? Keresni kell. Háromnapos tapasztalat mondatja véltünk: a kiáltó nyomor néma testvérét: a szeméremmel leplezett, szegénykező inséget, mely hangtalanul vérzik, az uri szegényeket keresni kell. Tizennégy szegény családot kerestünk három napon át, hogy szétösszunk köztük hetvenezer koronát, a svájci Winterthurban muzsikáló Nyári Józsi cigányprimás hozzánk juttatott 100 svájci franc-os adományát, mellyel lehetővé teszi, hogy tizennégy család gyermekei számára ne maradjon a szeretet ünnepe hétköznapiakkal egyenlően örömtelen.

A véletlen kalauzolására bízva magunkat, zsebünkben Nyári Józsi hetvenezer koronájával, mint valamely ismeretlen táj felkutatására kiküldött expedíció, keltünk utra Budapest bérkaszányái felé, hogy tizennégy istápolásra érdemes családhoz elvigyük Nyári Józsi cigányprimás szívének a melegét.

Valami mély megilletődött öröm dobant bennem, amint kutató utamban végigmentem az eget hársorok tömlőcébe záró utcán, az első utcán, melyet kísérleti terepnek kiválasztottam. Elhatároztam, hogy házfelügyelőknél érdeklődöm, hiszen ők tudói minden partáj majdnem minden dolgának. Az első kísérlet nagyon elbátortalanító eredménnyel zárult: ajtó csapódott az orrom előtt és egy ideges asszony rivallta: — Nálunk nincs szegény!

Öt-hat helyen is benyitottam és mindegyik házfelügyelő, vagy házfelügyelőné szinte döbbenetes rosszindulattal válaszolta: „Itt nincs szegény ember, itt nincs támogatásra érdemes szegény!” — Akadt egy, aki azt mondotta, hogy náluk volna egy özvegy, de az a gyerekeit árvaházba akarja adni, hogy „jobban flancolhasson”. Többen azzal a gunyoros kijelentéssel informáltak, hogy ők hajlandók segítséget elfogadni, mert nekik kelne el legjobban.

Az élet szemérmes Lázárjait kereső utam első tájékozódásában olyan érzésem támadt, mintha a lélektelen formákba merevedett bérházak irigy gonoszsággal rejtegetnék előlem azt a sok emberi szomorúságot, melyet a decemberi égbolt alatt gomolygó köd szürke szemfedője takar.

De azért a köd kárpitján mégis szakadt egy-egy rés és a résen át élénk riadt az élet egy-egy sötét tablója, melyre egy szempillantásig fényt sugározott a Nyári Józsi adománya nyomán kigyúlt öröm, a gondok sötétjébe temetkezett szívek szent-jános-bogar-fénye.

Utunk tizennégy stációjának egyes mozaikképei következnek itt, melyek, úgy hisszük, nemcsak a mi élményeinkben megindítóak.

A nyomor egy gyufa fényében

D. Antal magánhivatalnok, rokkant főhadnagy Dombóvári-ut 1. szám alatt levő egyszoba-konyhás lakásába kopogtattunk be legelőször. Sötét kis konyhában mosolyognivalóan kicsiny takaréktűzhely piszkál. A nedves, gőzös sötétben egy asszony, mos-

A szegény emberek bizalmatlankodásával nyit ajtót s amikor megtudja, mi járásban vagyunk, meglepetésében egy percére hangtalanra dermed, azután dadogó zavarral szól:

— Igazán, nem is tudom... 5000 korona... oh, uram!

Néhány, meleg és őszinte szóval igyekszem megnyugtani, hogy nincs oka szegyenkezésre. Még mindig tündököző zavarral áll és amikor átnyújt nekik ötezer koronát, úgy fogja meg a pénzt, mintha álmom fátyolozná el a szemét.

— De nyugtát kérnék — szólok, mire felriad és kirohan a folyosóra. Vagy tíz perc telik bele, míg visszatér egy kölesönként gyertyával. A tűzhelyhez lép. Ujabb jó pár perc mulik el és a gyertya világossága még mindig nem dereng fel. Odapillantok a tűzhely felé. Leguggolva fújja a paraszt. A paraszt akarja meggyújtani a gyertyát. Ez a különös gyertyagyújtó-kísérlet mélyen megrázt.

— Tessék, — szólok — véletlenül van nálam gyújtó.

A következő pillanathon a gyertya fényénél egy könnyes szempárt látok és egy nyomorúságos kis ólút. Elmondja, hogy az ura hat évig volt hadifogságban, rokkantan, súlyos betegen, lélekben megtörve tért haza és most állás nélkül van.

Az ura benn jár a városban kenyér után és a három iskolásgyermekekük éppen valami iskolai ünnepélyen volt.

— Köszönöm Nyári Józsefnek és önöknek, — mondta, mikor bucsut vettem tőle — hogy hat év után először karácsonyuk lesz a gyermekeimnek.

Egy vegetáriánus filozófus

K. Ferencet ügyvédnek jelzi a Kruspér-utca egyik házának kapualjában egy címtábla. De K. Ferenc nem praktizál, egyrészt, mert nincs kilenese, másrészt, mert filozófiai író. Negyvenhat éves cingár ember. Fejét őszbecsavarodó, dus haj koronázza és mellig erős szakállt visel. Magas homloka alatt élénk, kissé bánatos szemek világítanak. Értelmet sugárzó arc, Krisztus-fő.

— Bizony, válságban van a középosztály, — mondja szavaimba kapcsolva szavait — de válságban van az egész világ is. Az egymással merev ellentétbe került társadalmi osztályok harca zajlik és a válságok sora beláthatatlan. En ügyvéd volnék, de csak cimben. Schmitt Jenő tanítványa voltam. Meg is jelent őt filozófiai munkám, többnyire ismeretelméleti művek. Egyik művemnek *Schmitt Jenő tanítása* volt a címe. Most is dolgozok — az íróasztalomnak és közben igyekszem megoldani egy problémát: *hogyan élhessek meg öt gyermekemmel. Ohajtja őket látni?* — kérdi és már nyitja a szomszéd szoba ajtaját, ahonnan négy kis ember zsvajog elő, az ötödik pedig puffók arccal birkózik a bölcsőben a dudlival. Büszkén mutat a négy éves Bandira:

— Ez még nem evett húst. Ugyanis vegetálunk, azaz vegetáriánusok vagyunk.

K. Ferenc, a vegetáriánus bölcsész, miközben megilletődötten nyugtázza az ötezer koronát, meghívott valamelyik szombati előadására. Mert minden szombaton harminc-negyven hallgatója sereglik egybe

nála. Amint mondja, egyetemi tanárok, volt miniszterek is vannak köztük, akiknek belépődíj nélkül tart előadást.

Lovag F... előszobájában.

Lovag F... Lajos a Horthy Miklós-uton lakik. Előszobája ajtaján az üvegtáblák helyén két vastag kéregpapiros állja útját a beáramlásra kész levegőnek. Felesége nyit ajtót és szólítja ki az urát. Az előszoba ajtajával szemközt ajtón, amint nyílik, tarka zürzavar villan elő.

— Bocsásson meg, — szabadkozik Lovag F., — de nem vezethetem be a szobába.

Az előszobában mondom el F. urnak jövetelem célját, még pedig felszólítására ugyancsak hangosan, mert erősen nagyot hall.

Megtört hang, sápadt, negyvenkilenc éves ember. Biztosítási tisztviselő volt, most állástalan. *Öt gyermeke van.* Atyja az egykori nyugati vasút igazgatója volt.

— Így állok uram — mondja lehorgadó fejfel. — Naponta három kiló kenyér kell, vagy kellene. Lótokfutok, ameddig bírok. Szégyenkezve, de hálásan köszönöm az emberségüket.

Ahol ebéddőn aluszak.

Lenke-úti barakk-telep. M. K. Árpád volt magánhivatalnok barakk-lakásában csak a felesége van ott. Bár ebéddő van, a kis törpe konyha fűtetlen. Színes vászonnal bevont matracon, az egyetlen butordarabon fiatal nő hever, mellette, hogy hajsza haju lányka alszik. Itt nincs érték, amit féltsenek: az ajtó nincs bezárva és amikor benyitok, fáradtan, nehéz sóhajtással ül fel M. K. Árpádné. Bemutatkozik és kezét nyújt nekik. A keze forró, az arcán lázrózsák.

Valami ölmos fásultság teszi lomhává mozdulatait és az az enyhe fény, ami a szemében világít, nem az élet fénye, lágyujtította világosság.

Három hónap alatt hat gyermeke közül kettőt temetett el, az egyik tüdőgyulladásban, a másik bélhurutban halt meg. Hét esztendeje szenved tüdőbajban, amit az egymást gyorsan követő gyermekáldás fejlesztett ki nála. Ura 53 éves, jogvégzett ember és a háború óta súlyedtek egyre mélyebben a nyomorúságba.

— Már mindenünket eladtuk — mondja az asszony könnyes szemmel — és a szegény férjem hiába keres állást.

Mialatt élete kálváriáját részletezi és piruló örömmel átvesszi az 5000 koronát, bejönnek a szobába gyermekei: egy kilene, egy nyolc és egy ötéves fiúcska. Valamennyi teljesen lerongyolt, éhező gyermek. Köztük legboldogabb a négy és fél éves Livia, aki arca borulva mély álomban tölti el az ebéddőt és nem is álmodik arról a boldogságról, hogy ma vacsorázni fog.

„Negyvenöt évig szolgáltam az államot!”

Ugyancsak a Lenke-úti barakktelepen akadtam J. József 78 éves öreg urra, aki a Ferenc József-íntézet kezelőtisztje volt. Szélütött, baloldálára béna ember. Amikor megtudja, hogy Nyári Józsefnek ötezer koronát köszönhet, hirtelen vörösre gyul az arca, remegve feláll, szinte *haptákba vágja magát és így dadogja:*

— Öt e-z-e-r ko-ro-na! U-ram, u-ram, hogy jutok én ehhez!?

Miután a meglepetésből felocsudott, elbeszéli, hogy 308 korona nyugdíjat „élvez”. Három lánya van és egy 67 éves felesége, aki szintén beteg, háterincbajos asszony.

— *Negyvenöt évig szolgáltam az államot!* — mondja — és most, ha úgy tetszik, nekimehetek a Dunának szélütött testemmel. De nem, — teszi hozzá keserű mosollyal — a hidegtől irtódom és a pár garasomat is inkább elfutóm, mint megeszem.

Horváth Istvánnal, a barakktelep egyik ögyermekes rokkant lakójával, aki kalauzom volt, éppen elhagyta a III-as számú barakkcsoportnak azt a részét, melyben J. József lakik, amikor mint valami sirból jövő hang esendült fel mögöttem vontatottan az öreg államhivatalnok szava, mellyel valakinek a kérdésére válaszolhatott:

— A *Világ* szerkesztője... ötezer koronát... hozott... nekem.

Egy főkapitány özvegyénél.

Az Üllői-ut 23. számú háznak házmesterénél azok közé a házfelügyelőnek közé tartozik, akik nem részvételenek mások bajai iránt. Az ő információja után kerestem fel a házban lakó L. Benedeknél, egy marosvásárhelyi volt főkapitány özvegyét. A hetvenkétéves matróna lámpafénylő varrogott.

A legóvatosabb szavakkal hoztam tudomására, mi célból kerestem fel, mégis megütöközt és alig tudtam meggyőzni arról, hogy nincs semmi megalázó abban, ha segítséget fogad el. Bizalmatlansága lassankint felengedett, de azért az ötezer koronát tanuként odaszólitott albertője jelenlétében nyugtázza. Végül, úgy látszik, mégis arra a meggyőződésre jutott, hogy aligha akarunk ártalmára lenni és feltárta előttünk az életét. Katonaorvos-fiának halála óta, aki 10 év előtt halt el, vergődés az élete kis unokájával, egy lánykával együtt, akit ő neveltet 2600 korona nyugdíjából. Éveken keresztül minden nap órákat töltött fia sirjánál és egy alkalommal annyira meghűlt a temetőben, hogy súlyos tüdőhurutot kapott, mely tüdőcsuschuruttá fejlődött. Betegsége egyre súlyosodik és amint mondja, *a sok ártástól félt megvakult*, ami nagy szerencsétlenség a számára, mert varrogatásból tartja fenn magát és kis elárvult unokáját, akire mindazt a szeretetet átvitte, amit rajongásig szeretett fia iránt érzett.

Egy kanülös tanító

K. Mór nyugdíjazott pozsonyi tanító a háboruban súlyos gégelővést kapott. Most *kanüllet lélegzik* és sutogva, nehéz erőfeszítéssel beszél. Hogy törpe kis nyugdíját valamivel meg tudja toldani, órásmesterséggel kísérletezik. Négy gyermeke van, három kis iskolás fia és egy tizenöt éves lánykaja, aki fényképezetet tanul.

Kis munkaszta mellett, mozdulatlanra merevedett órákerek között bibelődve, az élet meg nem riadó harcosságá nő ez a kis ember és mintha a feje

körül olyan fénykör alakulna, mint aminővel az ecset mesterei ábrázolják a mártír hitvallókat.

Bercsényi-utcai kis lakását, mely a szemérmes inség tiszta kis tanyája, Nyári Józsi ötezer koronája most pár boldog napra derítette.

Aki naponta 18 órát dolgozik

Annak a tizennégy uri szegénynek sorában, akik elfogódva, megilletődötten nyugtázták a Nyári József adományából nekik juttatott 5000—5000 koronát, álljon itt végül Horváth István rokkant ácsmunkás neve. Ez az ötgyermekes családja a leguribb szegények közül való. Künn a Lenke-uti barakktelepen, közel hatszáz család inséglakóhelyén ő volt a kalauzunk. Görnyedten — több bordáját zuzta szét a gránát — és mulárával fájdalmasan kocogva mellettünk, annyi mély-séges részvét, annyi jószág, annyi önzetlenség sugár-zott felénk ennek az egyszerű munkásnak a szavai-ból, ami jóleső vizsgálatásként hatott ránk a viasko-dásnak ebben a könyörtelen világában. Amint egy-egy család nyomorát ecsetelte, aggódva figyelt, érdemes-

nek tartjuk-e majd azt a családot az istápolásra. És Horváth István magáról nem is beszélt. Csak amikor kis menhelyére betértünk hozzá és őt kicsinye felénk zsvajgolt, láttuk, hogy őt is méltán megilleti a támogatás. Szinte keresztkérdések tüzeiben siklik le az ajkáról a vallomás, hogy most kezdett új mesterséget, a cipészséget napi 18 órán át üzi, hogy családjának a legszükségesebbet megszerezze. Horváth István napi 18 órai munkájából jelentős rész esik az ingyen munkára. Ő foltozza, ő toldozza a telep kicsinyeinek nyűtt cipőit és a legtöbbtől nincs szíve pénzt elfogadni.

— Lesz, ahogy lesz — mondja csendes és egyszerű bölcseséggel —, fáj ugyan a mellem, gyötrellem a hosszú ülés, de így kell lennie.

— Karácsonyra a drága Nyári Józsi ur pénzéből kötetnykét, meg harisnyát veszünk a kis Rózának — szól a felesége, akinek arcát a munka, a más napjainkon felhőző gondok egészen kis gyerekarccá apasztották.

És Horváth Istvánnak, meg a feleségének a pillantásai melegen kapcsolódnak egybe. Várkonyi Titusz.